BERNARDINI TELESII CONSENTINI, DE COLORIBVS Liber.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS M. D. XC.

Apud Felicem Valgrisium.

CLARISSIMO VIRO BENEDICTO GEORGIO PATRICIO VENETO

Antonius Persius. S. P. D.

VVM Benedicte Clarissime sensum, Cum meo in amicis eligendis tam bellè congruere, vt eosdem tibi familiares optaris, quibus ego per multos annos familiarissimè vtor, in magna felicitatis meæ parte ponendum existimo. Facis enim, vt ego non eos solum, quos tanto antea probarim, tuo iam accedente iudicio, habeam cariores, verum & vt de me ipso, qui tantum iudicio valuerim, sentiam præclarius. Tuum enim Ciuem Aloysium Lolinum, ac Patauinum ferè ciuem tot annorum Patauij incolam Paulum Aycardum, ex quo primum huc appuli amaui, & colui ob summam rerum omnium doctrinam, incomparabile iudicium, humanissimos, ac suauissimos mores amore omnium, atq; honorificentissimo virorum honestissimorum præconio dignissimos. Eosdem postea cum abs te tantopere diligi, atq; amari sensi & eos, & me quoq; ipsum iudicio permotus tuo plus, quàm antea, si modò voluntati meæ erga illos accessio fieri potuit, amare cæpi. Si te igitur nullo alio tuo merito, hoc certe uno, quod vt mihi magis placeam, ac tri-

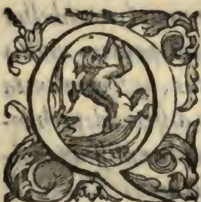
buam, in causa fueris, summam debeo beneuolentiam. Sed mei in te studij, atq; obseruantiæ caussæ aliæ multæ sunt, quibus ego impulsus libellum Telesij de colorum varietate & caussis tibi dicatum edere constitui, vt scilicet voluntatem erga te meam Illustri aliqua significatione declararem. Ad hæc si vsus venerit, vt eum tua & doctrina, & eloquentia, tectum sartumq; præstes ab aculeis reprehensorum, libenter curaui, vt nomen tuum clarissimum præ se ferret impressus. Neque enim dubito, quin maximum apud omnes hoc tuum patrocinium sit pondus habiturum. perspectum iam enim est, ac notum, quanto te discipulo gloriaretur dignus ille magnorum Philosophorum magister Iacobus Zabarella nobis importuna morte præreptus. Cuius sanè viri quoties mihi venit in mentem, uenit autem sæpissimè, totiès ego Patauinæ, in qua profitebatur Academiæ ingemisco, quæ tot, tantisq; infra paucos annos orbata viris, ciuem hunc suum, qui facilè omnium desiderium leniret, retinere diutius in uita non potuerit, cum tamen ea decesserit ætate, quæ senectutem uix à limine attingebat. Verum ille alieno quidem Patriæ, & Amicis, sibi autem, hoc est nomini, & gloriæ suæ haud quaquam importuno tempore cessit è uita, relictis ingenij sui monumentis, nunquam intermorituris. Cuius vocem Porticus illæ eruditæ Lycei Patauini frustra nunc, frustra, inquam desiderant, atq; eum si possent suum ipse ciuem, qui philosophiam non præceptis tantùm, ac scriptis, verùm & factis præclarissimè exprimebat, omnium virtutum, imprimis humanitatis, ac modestiæ,

singulare exemplum erat, perpetuò lugerent; vt eos contra philosophos riderent, qui non tam in academiæ porticis pro Peripateticæ doctrinæ primatu, quàm in publicis hisce, quæ promiscuè ab omnibus vltro, citroq; commeantibus teruntur, pro peripatetica, hoc est, ambulatoria, (vt sic dixerim) prærogatiua tanquam pro aris, & focis ridiculè dimicant, quasi in eo sitæ sint Greciæ diuitiæ, si cui occurrens, caput aperias, aut interiorem Porticus partem, uidelicet parietem ambulāti concedas. Sed iam nos ijs Homulis & χαίρειν dicamus & ὑγιαίνειν. Te verò iterum, iterumque rogo, vt animum tuum familiæ tuæ splendidissimæ nobilitate dignissimum mihi beneuolum, ac meæ summæ in te obseruantiæ memorem tueri, munusculumq; hoc, nouum planè munus (cum libellus hic ita prodeat ab eodem Auctore iam pridem multis additis, detractis, imutatis interpolatus, ut si cum antea edito conferas, mirum quantum ab eo differre deprehendas) tanquam maximum a maximo ad te missum animo gratificandi tibi suscipere ne dedigneris. Vale.

BERNARDINI TELESII CONSENTINI.

DE COLORIBVS.

Calorem sui natura album, materiam vero nigram, itaque colores reliquos vtriusque caloris, scilicet album, nigrum materiæ species, & veluti facies, esse. Cap. Primum.

VONIAM longè calidissimus sol nullis obsito uaporibus cælo, in quali ipsius calor spectandus omnino est, albissimus conspicitur: & reliquum cœlum uniuersum (ut in commentarijs de rerum natura expositum est) summo & ipsum à calore constitutum est, & eadem qua sol, idque modo differente donatum est albedine, quod & ipsius calor à solis differt calore: quòd scilicet quia multa in se ipsam coacta illa est, robustior itidē est. Itaq; in longū sese effundit, obuiasq; tenebras, & species exuperat, & inexistentem oculis ipsum propria afficit specie; & per se omnino uisilis est, & lux dicitur. hæc verò quia summè exilis, proptereaque & summè languida est, multo in breuius sese offundit, statimque uel ab obuijs tenebris obscuratur, uel in robustiore solis albedine latet. Itaque siquidem oculos subeat, inexistentem certe speciem nihil commouet, nihilque propria afficit specie, à copiosiore nimirum oppositorum humorum albedine obscurata, & inuisilis facta. Præterea & quod solis, & noster etiam calor, quas terræ portiones, & quæ entia calor penitus subit, penitusque exuperat, pura scilicet uniuersa donat tenuitate, pura itidem do

Lib. 1. ca. 1. & in.

nat albedine. Vt flammæ in pura accēſę tenuitate, uaporeſq; & aquę etiam declarant omnes. Patet utiq; albedinem omnem, & quæ ſcilicet robuſta, & per ſe uiſilis, & quæ languida eſt, & per ſe inuiſilis caloris ſpeciem, & ueluti faciem eſſe. Propterea enim reliqui cęli, uaporumque, & aquarum albedo languida eſt, & inuiſilis per ſe, quòd illorum calor exilis, harum uero imminutus, languidus omnino uterque eſt. & qui ſtatim à robuſtioribus contrarijs, diuerſiſue reiectus viribus nihil ſeſe, itaque neque propriam effundit ſpeciem: nam vapores albiſsimos eſſe omnes, res (ut in ijſdem expoſitum eſt commentarijs) in quas ſpiſſantur, concreſcuntque aqua, grando, nix manifeſtiſsimè declarant. & aquas, quæ è terra emanant, & ipſas etiam marinas è terra ſolis calore effuſa, liquataque effectas, & calidas omnino omnes eſſe, & in ijſdem ſatis eſt, ut exiſtimo, declaratū commentarijs, & dulcis earum ſalſuſque amplius manifeſtat ſapor. Quoniam uero ſummus ſolis candor uapores, aquaſq;, & ſecratile uitrum, bene albas nimirum, at non ſumma donatas tenuitate permeans res, obſcurari, ad nigrumque agi, coloribus omnino omnibus, qui album inter nigrumq; medij ſunt, & ipſo etiam nigro intingi uidetur: & flammæ, quæ in non pura fiunt tenuitate non albę, ſed puniceę, flauę, uirides, cærulcæ, purpureæque, & nigræ etiam ſiunt; & uel albæ quæ ſunt, per fumum conſpectæ, non albæ apparent. Et ignitum ferrum, carbonesque accenſi, ſummus nimirum calor, & craſsiori inditus materiæ, uiſilis quidem per ſe, luciduſque ſeſe, ſcilicet propriam effundendi ſpeciem, at neque albam, neq; adeo uigentem, ut quod, quæ à ſole, flammiſque emanat, agit, à rebus, ad quas accedit ſummè relaceat, itaq; & illarum ad nos referat ſpeciem. Et noſtrorum entium longè plurima, quæ manifeſtè magno à calore conſtituta, & caloris beneque robuſti ædunt actiones, non reliquis modo, & ipſa coloribus, ſed quę præſertim paulo craſsiora ſunt, nigro etiā donata ſunt. Quoniam omnino albiſsimus ſui natura eſt calor, tantuſque materiæ inditus, ut nihil ab illa obtegatur, candidiſsimus ſpectatur; at ab ea obtectus obſcuratur, ad nigrumque agitur, & noſtrorum entium longè plurima bene calida, & longè nigerrima ſunt. Et naturæ uni plures attribuere ſpecies non licet, patet utique molem obſcuram etiam, nigramque, & nigredinē omnino, quæ noſtris in entibus ſpectatur molis eſſe. Itaq;

Lib. 1. Cap. 12.

colores

colores, qui albūm inter nigrumque medij sunt, caloris quidem, at non puri, sed a molis nigredine intincti species, & veluti facies esse.

Frigoris speciem, & terræ omnino colorem prorsus nobis ignotum esse, at solis eum candori penitus contrarium, & æquè agentem, robustumque esse. Cap. II.

Lib 1. cap.4.

RIGORIS porrò species sensu prorsus ignota est, si quidem, ut in ijsdem expositum est commentarijs, nostrorum entium nullum à frigore, sed eorum quoduis à calore constitutum esse, & ipsa suprema terræ portio uniuerso assiduè à cęlo, & ipso interdum oppugnata à sole, proprijs uiribus penitus exuta, & in aliud omnino ens, & benè id calidum acta est in ens. Et quod è terra emanat frigus, haud quaquam (quod calor puram ad ens adueniens per tenuitatem facit) propriam, & ipsum secum affert speciem; sed siquidem non terram dum permeans, at in aere certè factum (quod calor per crassitiem aduenienis quamuis pati uidetur) penitus illa exuitur. Itaque quod dictum est, frigoris species, & terræ omnino color nusquā nobis spectatur. Atquin solis is cādori penitus cōtrarius, cōtrarijsq;, & æquè robustis donatus sit uiribus, ambigere nō licet. Quoniā enim agendi, operandique facultatibus pænitus calori contrarijs donatum est frigus, & terra omnino, & dispositione, & facultatibus, quibus penitus soli cōtraria est. Vtiq; & speciem contrariā sortita sit, summè est rationi congruum. & quæ igitur, non ut nigredo, quę materiæ est species uisa, nihil solis candorem reijciat, & nihil repugnans sibi illū coire, & sese ab illo illustrari sinat; sed quæ si magnitudine nō exuperetur, strenuè illum reijciat, nihilque sibi illum immisceri, & sese ab illo illustrari sinat: quę certè si oculos subeat nihil uisum segnius, quam solis cādor perdat, nihilo segnius inexistentes humores, ipsumque ijs immixtum spiritum constringens, & in angustum cogens, quam ille fundit, dilatatque. Et cuius omnino solisque candoris materiæ nigredo, veluti media sit, utrumque enim illorum æquè cum moles susci-

piat,

piat, ipsius speciem ueluti utriusque mediam esse oportet. Nostram certè nigredinem, nec frigoris speciem, nec agentem omnino: sed quod dictum est, materiæ, inertis nimirum, nullaque agendi ui donatæ naturæ, speciem esse liquido patet. siquidem, ut dictum est, entium lōgè plurimis ea inest, quæ manifestè à calore constituta, beneq; calida sunt. Præterea & qđ nihil ipsa oculorum humores, ijsque inexistētem spiritum in angustius cogit, nullumque ijs infert malum. Nam molestia, qua affici se illa spiritus, sentit, non propter nigredinem afficitur spiritus, sed quia ubi malum aliquod reformidabat spiritus abdit sese, contrahitque.

Quæ entia alba, & quæ per se insuper uisilia, lucidaque, & quæ nigra, & quæ medijs colorata coloribus, & quæ horum itidem uisilia per se, insuper lucidaque. Cap. III.

VONIAM igitur albedo caloris, nigredoue materiæ, ut in nostris entibus spectatur, quæ nigredo uere materiæ est species, & colores reliqui caloris, at non puri, sed à materiæ nigredine intincti, & albedo omnino materiæ nigredini commista. Vtique si qui molem subit calor, adeo eam magnitudine exuperet, adeoque extenuet, nihil prorsus ut illa usquam conspicua fiat, sed penitus in caloris lateat copia: itaq; sola puraq; ipsius spectatur species, quod fit ens album omnino sit, & per se insuper uisile si robustus sit calor; qui omnino strenuè sese in longum effundat, nihilq; ab obuijs speciebus, tenebrisuè obscuretur, minimè uero si langueat; statimq;, uel ab obuiis tenebris reiiciatur, uel in robustiore solis albedine materia lateat. Contra si tanta, adeouè densata sit moles in se ipsum, ut inexistentē calorem penitus obtegat, Itaq; nusquam in illa is, sed sola conspicua spectetur moles, quod confectum est, nigrūq; sit oportet at si ueluti horum medius sit calor, neq; adeo: scilicet molem excedat, ut solus ipse spectetur, neq; adeo exuperetur, ut penitus in molis uastitate lateat, & molem non adeo in se ipsam densatam, ut nullus inexistenti calori sese manifestandi aditus relinquatur, posueris; quod fit ens, nec nigrum fit, nec

album;nam caloris moli species immiscetur,& è cōtra,ut nemo sola spectetur,quod fit ens uel puniceum,uel flauum,uiride;cæruleum,purpureumque sit oportet;ita albo,nigroq; proximius,prout moles calorue magnitudine, seu copia exuperarit, spectetur est necessarium. Et robustus si sit calor,beneque materiam extenuarit, & per se insuper uisile, lucidumque omnino sit oportet ens, sic & si materia exuperarit, nigrum fit ens.

Caloris albedinem qua dictum est ratione à materia obscurari,ad nigrumque agi. Cap. IIII.

ROPTEREA nimirum albissimus lucidissimusque est sol, & purum per aerem,per summam scilicet puramque conspectus tenuitatem candidissimus conspicitur, quod ab integro, copiosissimoque calore, & è mole constitutus est adeo modica, adeoque extenuata;ut vniuersa in illius copia latere queat. Quæ certè nihil prorsus illum abdat,obscuretue,& dum purum per aerem, per molem scilicet ueluti incorpoream factam, eius ad nos imago aduenit, & albissima spectatur.Et per albissimos, beneque etiam tenues uapores, non alba amplius,sed punicea, Flauaque. & per paulo crassiores uel per eosdem, at in se ipsos coactos,obscura,nigraque.quod aeris moles,ueluti in nō ens acta,uel exilis in solis albedine penitus latet, at non & vaporum corpus; sed opacitas ijs omnino inest, cuius obscuritas solis albedini eam permeanti immisceri, & quæ multa in unum acta penitus etiam obscurare illam queat; longè enim tenuissima,quia prorsus incorporea quæ è sole emanat albedo uel ab huiusmodi opacitate fœdari,& penitus etiā obscurari potest. nam propterea puniceum, flauumque spectari solem,quod per vapores eius aduenit imago,inde manifestè intelligere licet, quod puniceus sol uentos, flauus uero imbres prænunciat, in quos nimirum, qui eius speciem obscurant, diffunduntur,conspissanturuè vapores, & quod cuius exoriētis,occidentisque, diu scilicet per aerem terris, marique proximum per multos omnino uapores delata ad nos solis species, punicea, flauaque apparet,meridiani eiusdem, per pauciores nimirum, tenuioresque iam factos uapores alba apparet.

ret. Et propterea noſtræ flammæ lucidæ quidem ſunt omnes, minimè uero & albæ omnes, ſed incipientes præſertim puniceæ, flauæque, & nigriores, & quod ab integro omnes calore, & è modica omnino ſunt conſtitutæ mole, at non adeo copioſo illo dum facto, neque adeo extenuata hac uniuerſa, ut penitus hæc in illius copia, huiuſque obſcuritas in illius lateat albedine; at pleræque tandem, calore nimirum benè accenſo, auctoque, & materia benè tenui facta, albæ fiunt. Et propterea ignitum ferrum, accenſique carbones uiſiles quidem, lucidique, at non & albi, ſed punicei, flauique, & nigriores etiam, & quæ ex ijs effunditur lux, languet omnino; non valdè ſcilicet ſplendet, nihilque à rebus, ad quas accedit relucet. Et quæ ex ijs flammulæ aſsiduè elucēt, albiſsimæ ſunt omnes; & uel qui albis è lignis facti ſunt, ſi ſint extincti, nigerrimi; quod copioſiſsimus quidē eis inditus eſt calor, & quātus non adeo ab eorum craſsitie obtegi coercerique potuerit, quin effundat ſeſe inde, at qui tamen obſcuretur ab illa quidem, debiliteturque. ijſque omnino non præinexiſtens ſpectatur; qui nimirum, ſi non omnis à ſubeunte adiutus eſt, in ſplendidiore certe illius ſpecie penitus latet: & quæ illorum portio amplius extenuata, itáque & in flammulas acta, eſt alba prorſus, quod nulla in ijs materiæ obſcuritas, ſed una caloris ſpectatur ſpecies; extincti uero obſcuriſsimi fiunt, atrique, quod calor, quo inexiſtente lucidi erant, puniceique, receſsit omnis. Itaque nulla in ijs ipſius ſpecies, ſed ſola ſpectatur materiæ obſcuritas, & propterea, quæ uapores, aquaſque, & ſerratile vitrum permeat ſolis albedo, puniceo, & flauo ipſa, & nigrioribus etiam intingitur coloribus: quod ab illorum omnium mole obſcuratur. Itáque & eò in omnibus perpetuo magis obſcuratur, quò profundiora ipſa, craſsioraque, & luce minus directa, minus ſcilicet copioſa ſit, robuſtaque, quo ſcilicet minus ipſorum exſuperet obſcuritatem, breuiſsimaque ab aquis reſiliens ſolis lux, non purum modo ſolis colorem: ſed figuram etiam, & ipſum omnino refert ſolem, à paulo uerò profundiore colorem modò, & à magis profunda ne hunc quidem purum, ſincerumque, ſed aquæ molis obſcuritati ueluti immiſtum, eoq; aſsiduè magis, quo è profundiore, craſſioreq; reluceat aqua. Itaq; breuiſsimo è mari, quod quæ ipſum ſubit, ab ipſoq; reſilit ſolis imago, breuem ipſius opacitatem penitus exuperat, ueluti albo ab ſpeculo, alba nimi-

 rum

rum à mole, & quam quia nihil prorsus subit, nihil prorsus eius immiscetur obscuritati solis species, & ipse ut dictũ est, relucet sol, à paulo uero profundiore imago nulla, at color tãtum, & purus is quidem, at nequaquam & uigẽs; è magis profundo ne purus quidem, sed marinę molis obscuritati, nigredinique immistus. Itaque quod humile est, album apparet; uiride, quod paulo profundius; & cæruleum quod magis; postremo & nigrum, quod profundissimum est, eo scilicet assiduè nigro proximius, quo ipsum subit, ab ipsoque relucet lux, profundiori immiscetur ipsius moli: quin & quod cæruleum est, purpureum apparet interdum, ibique omnino, ubi non æquabile, sed pluribus distinctum est tumoribus. quod nimirum, quæ ab ijs relucet lux, non maris modo opacitati, obscuritatique, sed tenebris, quę è tumorum partibus nihil à solis luce illustratis emanant, immista relucet. Et propterea pauonum, columbarumq; pennę, & serica quàm diuersis colorata coloribus, & non benè æquabilia, sed ueluti filis distincta sunt, ijs interdum colorata apparent coloribus, qui nulli prorsus ipsis insunt, & si ipsorum ad solem situs diuersus fiat, colores itidem diuersi uidentur, quod quæ ab ipsis relucet lux, non ab ipsorũ modo coloribus; sed ab obscuritate itidẽ, quæ ex ipsorum partibus, ad quas nulla aduenit lux, emanat, intingitur, & quod situm ad ipsa diuersum nacta lux, non æquè directa accedit, itaque nec æquè in se ipsam collecta, nec æquè perpetuo relucet robusta. Præterea & quod diuersis intincta relucens coloribus, & ijs robustis omnibus, & quorum singuli propria specie reliquos efficere queant, & afficiãt omnino omnes, longè pluribus, ijsq; omnino, qui rebus non insunt, colorata relucet coloribus; nam non rerum colores ad nos deferri sed propterea ipsos uideri, quod quæ ad ipsos accedit, ab ipsisq; resilit lux, ipsorum intingitur speciebus. Itaque ijs coloribus coloratas uideri res, quibus, quæ ab ipsis relucet lux, colorata apparet: & quæ robusta intincta est, eo obuias afficere, satis est, ut existimo, in ijsdem expositum commentarijs. Et propterea itidem si aduenienti solis luci paulatim oculos occludas, non alba amplius, sed punicea primum, mox uero flaua, postremo & purpurea, nigraque tandẽ apparet, quod à tenebris ex oculi partibus, quas illa non attingit emanantibus, ipsius cãdor obscuratur, eoq; ad nigrum agitur magis, quo ampliores illę sint. Itaq; quoniam summa

solis

solis albedo albissimas permeãs, subiensq; res ad nigrum agitur, & nigriores, quæ sunt flammæ, copiosiore donatæ calore, at in amplius expansæ tales omnino factæ, nihil ut inexistẽs calor à circumfusa mole obtegatur, nihilque illius species ab huius nigredine intingatur, albæ fiunt: & patet utrique, quod dictum est, caloris albedinem à materia obtectam propterea obscurari, ad nigrumque agi, quod obscura ea est, nigraque. quod nimirum materiæ immistus calor, eius itidem nigredini immiscetur. At age tamen quoniam nix, grando, glacies, crystallus, argentum, lapides multi, & alia longè plurima, quę benè frigida, benèq; corpulenta videri possunt, alba sunt, & fluores multi, & benè ij calidi, liquidiq;, & multi itidẽ lapides bene tenues, atq; transpicui, non albi sed punicei, flaui, uirides, & nigriores spectantur, diligentius rem intueri ne grauemur.

Albedinem omnino omnem caloris, nihil à materia obtecti speciem esse. Cap. V.

ALBEDINEM caloris speciem, & veluti faciem esse, & alba, quæ sunt entia, propterea talia esse, quod qui ijs inexistit calor, adeo materiæ molem exuperat, ut nihil ipse ab eius opacitate ocultatur, nec obscuratur, sed materiæ tenebricositas in eius candore, copiaq; latet; & ipsius tantum caloris spectatur species, ambigere non licet. Nigra contra quæ apparent, propterea talia nisa esse, & uideri omnino, quod inexistens calor, ita à circumfusa obtegatur mole, ut non caloris, sed materiæ spectetur nigredo in ijs omnibus. & quæ coloribus, qui inter album, nigrumq; medij sunt, donata apparent, propterea ea ijs donata videri, quod neq; una coloris inexistẽtis albedo, neq, una subiectę materiæ obscuritas; at vtræq; simul sibi ipsis cõmistæ spectentur, itaq; magis, minusq; nigra fieri entia, prout magis, & minus inexistentis caloris albedo a materiæ opacitate, tenebrisq; exuperetur. quæ omnia, si amplius inquirenda in ijs omnino entibus, quorum constitutio nobis manifesta esse potest, & quę alba quidem, at frigida, densaque, & corpulẽta, uel calida quidẽ, languidaque, & transpicua, at non alba, sed punicea, flauaque, & nigra apparẽt, inquirẽdum est. quod

si

si horum alba quæ sunt, corpulētaq; è mole constituta apparēt, quam calor penitus subierit vniuersam, æquè vniuersam exuperarit, & cui copiosissimum esse, & tantum sese omnino uniuersæ indiderit, in quanto uniuersa illius obscuritas penitus lateat; & fluida, transpicuaque, at punicea, flauaque, & nigra quæ sunt, tenuioribus quidem, albisq; è rebus, at quibus crassities quæpiam, quæ inexistentis caloris faciem obtegat, obscuretq; immista sit, effecta appareant; reliqua itidem, quorum nobis constitutio conspicua non est, quin huiusmodi è rebus, dictaq; ratione compactis effecta sint, dubitare penitus non licet: si quidem quę dispositione eadem, eademq; donata sunt specie, ijsdem è rebus, modoq; eodem constituta summe est rationi congruum. alba porrò, densaq; & corpulēta, quorum constitutio obscura nobis non est, nix, grando, glacies, lapidesque, qui è fontana, & quod è marina aqua sal, quodq; ex harundinum succo conficitur Zuccarum, & vitrum præpterea, & animalium ossa, dētes, vngues, carnesque, & plantarum ligna videri possunt, tum & ouorum albumina, aliaq; longè plurima, quæ nostro ab igne alba, corpulētaq; fiunt, fluida vero, transpicuaq; & non alba, succi, qui in animalium corporibus, & qui à tinctoribus fiunt, & uitia, quæ albis ex cuius expressa, at diutius cum proprijs corticibus concocta, punicea fiunt, & quod coloratur uitrum, gemmæq; quæ arte conficiuntur. at illorum nix (ut in proprio expositum commentario) è vaporibus nimirū fit, magno à calore, & nulla propemodum è mole constitutis, minimeq; ulla propriæ naturæ portione à frigore spoliatis, nec aliud omnino quid immutatis, at in unum modo actis, simulq; concretis: grando uerò, & glacies ex aqua, calida nimirum è re, & vt alibi satis est, vt existimo, declaratum, densata quidem à frigore, gelataq; at neq; ipsa à propria dimota natura, ut idem vtrarumq; manifestat sapor. reliqua omnia è fluoribus, non eadem quidem uniuersis, sed bene dissimili donatis dispositione, at quorum tamen vel crassissima portio, & quæ à tenniore seorsum facta in stabile, corpulētūq; cōcrescat ens, è mole effecta sit, quā calor penitus subierit uniuersā, & æquè uniuersā exuperarit, & cui tantūsese uniuersæ indiderit, in quāto eius obscuritas penitus lateat. Neq; enim nisi è qua effecta sunt, moles, penitus & æquè exuperata sit uniuersa, eadē uniuersa dispositione, eadēq; donata sit specie, & longè à præinexistente dissidente utraque

Nix. Grando. Glacies.

minu s

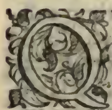
minus etiam, nisi copiosissimus ijs omnibus insit calor, dulci, dulciq; proximo, aut etiam salso, amaroque ijs omnino donata sint saporibus, qui caloris, beneq; actiones uisi sunt, & ex aqua omnino, fluoribusque dũ in grãdines illa, glaciemque cogitur, hi uero in Zuccarum, uitrumque concrescunt, & ex ouorum albumine, dum ab igne durantur, non magnam tenuitatis copiam elabi, inde liquido patet, quod eorum nullius moles immin ui interea uidetur: è semine itidem, dum in ossa compingitur, & è fluoribus, dum in carnes, lignaq; cõcrescunt per exiguam elabi tenuitatem existimare licet: si quidem uiscosis è rebus vel liquidissimæ eæ si sint, longè ægerrimè elabi uidetur tenuitas, præterea & quod è quibus euolat, tandem nigriora fiunt omnia. Itaque seniorum mortuorumque ossa, dentesque, minus quam uirorum iuniorumque, & mediæ extremæque vngues, minũs quàm enascentes apparent albæ, & plantarum cortex niger omnino ab ambientis nimirum æstu inexistente tenuitate, caloreque è molli dum educto, & ligna ut dictum est, ab exuperante ignis calore tenuitate, eique insidente calore spoliata, atrum assumunt colorem: ij scilicet albi, qui sunt fluores in non alba concrescunt entia, qui è partibus compositi sunt, non dispositione tantum, sed natura itidem summopere dissidentibus, & quarum omnino altera plurimo calore, & tenuitate donatæ sint, quæ quiduis tenuior facta statim elabatur, alteræ vero per modico donatæ sint calore, & crassiores quidem, at nequaquam uiscosæ, glischręque, sed laxiusculæ sint, & è quibus elabenti tenuitati haud ægerrimè exitus pateat, & illæ his penitus infixæ, immersæque sint, itaque ex his illæ ueluti exprimendæ, erruendæque sint. Huiusmodi qui sunt fluores à robusto præsertim calore, & qui nullo temporis momento inexistentem tenuitatum omnem summam faciat; eductaque nihil dum mollitie, cui ea immista est tenuiore facta, nec multo donata calore, non album, ut dictum est, concrescunt in ens: nam quæ eorum remanet portio, non benè sui natura alba, & propriæ etiã tenuitatis portione quapiam cum illa expressa nigrescat omnino oportet; minimè uero & qui diuersis quidem & ipsi è partibus constant: at quarũ crassiores quæ sunt plurimo & ipsæ, tantoque omnino donatæ sunt calore, quantus materiæ, è qua constant, obscuritatem penitus exuperet: & quę, quia insuper viscosę sunt, si qua, que

Zuccarum. Vitrum. Albo ouorum.

Ossa. Carnes. Ligna.

quæ elabi queat, ineſt tenuitas, retinent eam, & ueluti coercent, & tenuiores quæ ſunt, & quæ ut illæ ſtabile, corpulẽtumque concreſcant in ens, ſecernendæ omnino ſunt, & nõn penitus illis infixæ, ſed ueluti appoſitæ ſint; itaque negocio nullo ſecerni ab illis, ſepararique poſſunt. quid enim alba ſui natura quæ ſunt, nulli proprij caloris, propriæque tenuitatis, nulla omnino rerum, quarum præſentia alba ſunt, portione ſpoliata, nec aliud omnino immutata; at ab ijs tantum ſeorſum facta, quorum commiſtione fluida quidem, at non alba erant, non alba fiunt? Itaque quod dictum eſt, albedinem omnem caloris faciem eſſe liquido patet. at age id amplius, & num, quod dictum eſt, nigredo materiæ obſcuritas, colores reliqui caloris ſpecies ſint, at non pura, ſed materiæ obſcuritati immiſta, & in earum præcipuè rerum coloribus, quę noſtro in corpore fiunt, intueamur.

Nigredinem, quæ in entibus à calore conſtitutis ſpectatur materiæ nigredinem, colores reliquos, caloris materiæ tenebris immiſti ſpeciem, & ueluti faciem eſſe. Caput. VI.

QVI animalibus aſſumuntur cibi, uel ſi craſsiores, durioreſquè, & nigrioribus ſint intincti coloribus, in chilum ſimul omnes, in mollẽm ſcilicet liquidamque, & albam in uentriculo aguntur re: quod bene quidem diſsimilares ſunt omnes, at non adeò certè, ut quæ à calore uiſa ſunt nigra fieri: & à blando uentriculi calore ſimul tenuior ipſorum portio in ſluorem & craſsior in eam agitur mollicie, quâ factus fluor ſubeat. Itaque copioſiore donati calore, & longè molliores, quin benè liquidi facti omnes, diſsimilare id quidem, at in ens omnino coeũt omnes, quod unum uideri poteſt, & bene id album; at cuius uel tenuiſsima portio in iecur importata, & à robuſtiore eius calore liquata, fuſaque amplius in multos, longeq́, diuerſos agitur ſuccos, & magis, minuſue albos, prout inexiſtens calor magis minuſuè à materię mole exuperetur, obſcureturque, in fluorem nimirum benè quidem liquidum, & ut exiſtimare licet, dum ſanguini non immiſcetur, nullamq; ab eo aſſumit craſsitiem, & nulla ab eius calore tenuitatis pro-

prię

pri̇ę portione ſpoliatur, prorſus album, & puniceũ in ſangninem, flauamque, & nigram etiam in bilem : quod nimirum preinexiſtens tenuitas, eique inſidens calor, cuius preſentia moles alba uideri poterat, quę non in aquam in uapores acta est eductaque omnis, & quę remanſit craſsities, & pręinexiſtẽtis caloris, eiuſque inſuper, qui à iecinore inditus eſt ſpeciem abdere, obſcureque poteſt, quin & quę in ſanguinem agitur portio, non in iecinore quouis uno, eodemque donatur colore, ſed in eo aſsiduè nigrior fit, cui robuſtior, copioſiorue ineſt calor, in quo, ſcilicet quę in ſanguinem agitur res maiore inexiſtentis tenuitatis portione ſpoliatur. itaque in modice calido, molliq; ue iecinore, cui ſcilicet nec ualdè robuſtus, nec ualde copioſus ineſt calor, puniceus, quin nec benè puniceus, ſed albidior fit ſanguis : at purpureus in calidiore craſsioreue, & niger etiam in calidiſsimo, craſsiſsimoue, cui ſcilicet robuſtiſsimus, copioſiſsimuſue ineſt calor. albidior autem in corde, quod ad ipſum ſublatus ſanguis, non ut quæ in iecur importatur res è longè diuerſiſsimis compoſitus eſt rebus, & quæ eodem à calore in diuerſos agantur fluores, ſed benè ſimilaris, & qui perexigua ſui portione in ſpiritum acta, & nequaquam uniuerſo eo educto, reliquius una uniuerſus, eademque donetur diſpoſitione, & longè omnino tenuior, longeque calidior, itaque & longè fiat albidior, inſpirati præſertim aeris portione admiſta. Seminarijs porrò in uaſis, teſtibuſque albus, & in mulierum mamillis longe albiſsimus fit ſanguis, quod in his copioſiore omnino calore, eaque uniuerſus donatur tenuitate, in qua purus ipſe ſpectetur, & ſi quæpiam ipſius portio tenuiſsima facta eſt, languidiſsimus, qui ei inſidet calor euelere eam minimè poteſt, in illis vero à robuſtiore maſculino calore non eadem uniuerſus donatur diſpoſitione, ſed tenuiore ſui portione in ſummam acta tenuitatẽ ita craſsior in ſe ipſam cogitur. ita quod opaca fit, vt & proprium ipſius calorem, & qui ſactæ ineſt tenuitati obſcurare queat quid. itaque robuſtior ſorte, & copioſior ſemini ineſt calor, at denſiori inditus moli minus, quam qui lacti ineſt apparet albus, ut itidem ea perpetuo albior fit, cui languidior ineſt calor, & qui mollitiem, humiditatemq; cui inſidet ęgrè adeo tenuem, leuemque faciat, ut euehere eã queat. Itaque qui frigidiore ſunt corpore, & qui frigidas incolunt regiones, & qui ſub tecto, atque in ocio uitam degunt al-

bi certe sunt omnes, quod nimirum qui ipsorum cuti inest ca lor, uel quia propria è natura languidus est, uel quia ab externo frigore imminuitur ipsius uis, uel quia nihil usquam commotus, nihil, scilicet propriam usquam operans operationem, nihilque ab externo fotus, excitusque segnis fit, inersque, humiditatem, cui insidet, haud quamquam ea donat tenuitate, in qua elabi queat. Itaque quod multus ipse in ea remanet, nihilque à mollissima obscuratur cute. Iure horũ omnium alba est cus: eorum cõtra qui calido sunt corpore, & qui calidas incolunt regiones, & qui sub dio laboriosam degunt uitam, nigra omnium, quod omnium cuti magnus omnino inest calor, & molliciẽ is, cui insidet, tenuissimam facit, leuissimamque, & secum eam aducit omnem. Itaque modicus remanet calor, & in bene constricta penitus latet. Pili itidem ita albiores fiunt, nigrioresque, pro ut fluori, è quo fiunt, robustior, lãguidiorue inest calor, prout, scilicet maiorem is, minoremue portionem in eam agat tenuitatem, quam euchere queat. Itaque in uniuersum qui calido, siccoq; sunt corpore, & qui sub calido degunt cælo, nigros habent pilos, & crispos, quod modica ijs inest tenuitas, & ea à robusto, vel proprio, uel externo calore in summam acta tenuitatem, cum eo elapsa est omnis: coutra qui frigido, humidoque sunt corpore, & qui frigidas incolunt terras, flauos habent, & rectos, quod multa ijs inest humiditas, & quam, uel propria natura languens calor, uel ab externo frigore retusus, non ea donat tenuitate, in qua elabi queat. Nec vero, quod sub frigido degentibus cœlo magnus inest in uisceribus calor, externæ itidem cuti magnus inesse uideatur, quin propterea magnus in illis, quod externi frigoris uires reformidans nullus in hac remansit, sed in illa confugit omnis, & humiditatis omnino copia flauos his, eiusdem uero inopia nigros illis fieri pilos; inde apertissimè intelligere licet quod crispi etiam illis, recti his fiunt. Fluens enim sui natura humiditas in rectum omnino fluit, & qui Igni admouentur pili propterea crispi fiunt, quod è tenuitate, crassitieque sibi ipsis immistis compositi sunt, & temere illa undique, nulloque erumpente ordine hæc itidem fugientem illam, & mutuum sectans contactum temere undique, & ordine nullo mutuo in se ipsam fertur. Itaq; pili à recto recedunt situ, qui uero medio sunt corpore, & qui medium incolunt tractum, pilos itidem medios habent, mo

Pili.

dicè

dicè ſcilicet nigros,& minus etiam criſpos;quod à quibus al bi,rectique uel nigri,criſpique fiunt pili media ijs inſunt omnia.Flaui itidem,rectique infantium pili, quod multa iis humiditas,& calor minimè eſt uehemens: Florentium ætate nigriores criſpioreſque,quod humiditas imminuta,calor uero copioſior factus eſt:ſenectus cana omnino,quod languidiſsimus ſimilis calor nullam prorſus fluorum portionem in eam agit tenuitatem, quam euehere ipſa queat. In coloribus itidem,qui arte fiunt manifeſte intueri licet, nigredinem quæ ſpectatur in entibus materiæ obſcuritatis, reliquas colorum ſpecies caloris ab illa obſcurati facies eſſe. ſiquidem non albis, nigriſque è rebus ſibi ipſis commiſtis medii qui uideri poſſunt,ſed ex aqua rebuſque aliis albis, uel albis proximiori bus nigriores qui ſunt,& ipſe etiam fit ater.id verò uel ipſum declarat atramentum,quod nimis ex aqua, nitroque, quod quia ab eo præcipue ater color atramento inditur,atramentarium dicitur.& gumma,gallaque ex albis omnino, uel ſubflauis conficitur rebus: propterea enim qui iis e rebus efficitur fluor niger fit, quod tenuitas,eique inſidens calor,quo inexiſtente albæ, uel albis proximæ uideri poterant è concoctis, contritiſque, & ab aqua amplius liquatis, fuſiſque elapſa eſt omnis.Itaque quæ reliqua facta eſt craſsities, quæque ei inſidet obſcuritas aquæ adiecta,commiſtaque atrum ei indit colorem, & uina albis ex vuis expreſſa, & alba omnino exiſtentia,albaque futura, diutius cum propriis corticibus cōcocta punicea fiunt,& quod nimirum uel craſsities quæpiam aſſumpta eſt,à qua inexiſtens caloris facies obtegatur, obſcureturque, uel proprię tenuitatis,caloriſque ei inſidentis,quo inexiſtente alba uideri poterant, portio quępiam elapſa eſt, uel utrumque.& gemmę quę arte fiunt, propterea albis e fluoribus non albę fiunt,quod quępiam iis craſsities inerat,quæ in ampliore illorum tenuitate,albedineque penitus latebat, in minoribus his factis conſpicua fit. Itaque quoniam manifeſte quę e nigrioribus albiora fiūt, proprerea talia fiunt, quod vel copioſiore calore,uel maiore donantur tenuitate,uel vtrūque:quod,ſcilicet uel copioſior iis inditur calor,uel prę inexiſtens à minore obtegitur opacitate,uel utrumque:quæ cōtra ex albioribus nigriora fiunt, propterea talia fiunt, quod uel minus calida,uel magis opaca fiunt,uel utrunque: quod ſcilicet uel inexiſtens imminuitur. calor, uel à maiore is obtegitur

Colores arte facti.

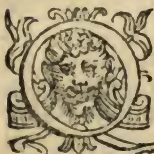
Attramentum.

Vina alba.

Gemmę.

tur opacitate, uel utrumque. patet utique quod dictum est, albedinem caloris unius, unius materię obscuritatis nigredinem, quę nostris in entibus spectatur, reliquas coloris species utriusque facies esse. At age porro quod reliquum est, qui colores albo proximiores, qui remotiores sint, colorum omnino ordinem intueamur.

Qui colores caloris minus à materiæ opacitate fœdati, & qui magis facies, qui omnino albo proximiores, & qui remotiores sunt, nec tamen omnes eorum differentias inquirendas esse. Cap. VII.

QVONIAM calor albus sui natura est, & vbi nihil à materiæ cui inexistit opacitate, tenebrisq; obtegitur, fœdaturq;, albus apparet; at ab illa obtectus, illiusq; tenebris immistus ad nigrum agitur. itaq; ibi minus eum obtegi, vbi albo proximior spectatur; & è contra ibi albo proximiorem esse, vbi minus obtegitur, existimandum est. utiq; puniceus albo proximus tum flauus ponendus est; puniceum uero rubrum appello, minimeq; ad nigrum vergentem, cuiusmodi sanguini inest iam diu effuso, & qui inexistente tenuitate caloreq; ei insidente spoliatus omni in grumum iam, in crassam scilicet nigricantemq; actus est rem; sed qui in sanguine effluente minimèq; in omni, sed in tenui, tum floridoque, & a calore integro quidem confecto, at nequaquam robore minus est etiam copia exuperante, à quali purpureus, ut dictum est, nigerq; fit sanguis: eum deniq; puniceum appello, qui in cœlo modicis, longèq, tenuissimis occupato uaporibus non dum exorto expectatur sole: flauum autē non qui albo persimilis, contiguusque apparet, & qui ex albidioribus puniceus confici videtur rebus, quem albidum dixerim, sed qui, quod croco inest, croceus dicitur, & qui modicum quid conspissatus in se ipsum, itaq, obscurior quid factus in viride trāsit, & uiridis omnino fit. & quod dictum est, puniceum albo, quàm flauus est, proximiorem esse inde intelligere licet, quod, quæ per ten issimos uapores, & qui in aquas conspissari nequeunt solis albedo ad nos aduenit puniceo, per crassiores vero flauo intingitur colore. Itaque

Puniceus. Flauus. Puniecus.

que vt dictum est, puniceus sol uentos denuntiat vsq; quaque, in quos scilicet vapores diffundi uisi sunt longè tenuissimi, at flauus pluuias persæpe crasſiores nimirum permeans vapores, & qui haud ægre in aquas coguntur. flaua itidem secunda iridis Zona, quæ punicea interdum, uiridisq; media fit: & albæ flammę per tenuiorem conspectę fumum, puniceæ per minus tenuem flauæ spectantur: multo certè puniceæ, quàm flauæ magis uigent, magisque uisum commouent, & ueluti feriunt. ob id nimirum quod fulgens caloris aspectus minus in illis à materiæ opacitate obtectus minus est imminutus, minusq; debilitatus, & quę per ferratile uitrum ad nos aduenit lux, quæ quod breuiori asſiduè, profundiorine immiscetur opacitati, albior asſiduè, nigriorq; fiat oportet, manifestè punicea in flauam, ac subrufam desinere uidetur, & hæc asſiduè magis flaua fieri, magisq, ad uiridem uergere, & uiridis tandem fieri. & ut itidem dictum est, si solem intuēs paulatim oculos contrahas aduenienti nimirum solis albedini, paulatim aditum occludas, itaq; asſiduè à tenebris è rebus, quas illa nihil attingit emanantibus magis obscuratur, puniceam primum mox flauam, & postremo purpuream intueare. ab exigua scilicet primum, mox ab asſiduè ampliore fœdatam, impuratamq; obscuritate. & puniceum omnino colorē, caloris faciem esse, qui materiæ opacitatem, & materiam ipsam magis extenuarit, magisq; exuperarit, quā, cuius flauus, & flauum magis, quam cuius uiridis facies est. & exposito ordine, qui dicti sunt, sese consequi colores, inde itidem perspicuum fit, quod qui à moderato, ut dictum est, iecinoris calore conficitur sanguis puniceus, flauus uero, qui a languidiore; & uiridis, qui à langūidisſimo fit, spectatur: uiridem cæruleus excipit, & cæruleum purpureus, ut in luce, quæ ferratile permeat uitrum, in eoque amplius, quæ à mari resilit intueri licet. si quidem ab humili eo, breuique, parum scilicet opacitati, tenebrisq; immista lux, & parum omnino ab ijs impurata alba, a paulo profundiore uiridis, & cęrulea à magis profundo. eò scilicet asſidue minus alba, quo ampliori immiscetur obscuritati, & ab eodem, at agente, turbatoque non æquabili omnino, sed ueluti tumoribus distincto, e quibus scilicet ueluti intertupta, & tenebris ex illorum partibus nihil à luce conspectis emanantibus obscurata quid relucet lux, purpurea ut dictum est, relucet interdum: & cæruleus omnino paulo

Viridis.

Sangui in iecure.

lo abscurior factus in purpureum transire apparet; purpureus non in alium benè ab eo distinctum calorem, sed in nigrum omnino transit, obscurumq;:ut lux quæ à profundissimo resilit mari, & sangnis tenuitate omni spoliatus declarat. dicti porro colores, & unius, eiusdemque caloris, at diuersæ inditi opacitati, & diuersi caloris, at vni eidemque inditi opacitati facies uideri potest :siquidem flammæ ab uno omnes, & summo eo factę calore, omnibus donari uidentur coloribus. & ut dictum est, directa, robustaque solis lux aquam permeās nihil immutatur, at obliqua, & propterea languidior facta punicea fit, flauaque: quo scilicet copiosior, robustiorue materiam subit calor, eo eius opacitatem exuperat magis. & in qua multus ipse, robustiorue, nihil, aut per exiguum quid occultatur, impuraturue, minor, languidiorue valdè fędatur, ualdeque obscuratur, quin & impuratur:non æquè tamen obscūratur, sed splendidior omnino remanet: Itaque colores singuli summopere à se ipsis nitore differunt, fulgoreque:ijque perpetuo splendidiores spectantur, qui copiosiori robustiorisue caloris facies sunt: id uero, & quæ nostro ab igne immutantur, & succi, qui in animalium corporibus fiunt, satis declarant. nam & illa eo splendidiora fiunt, quo diutius immutantur, robustiusue, quo scilicet copiosior ijs, robustiorue indatur calor. & sanguis Galeni testimonio, calidioribus in corporibus splendidior fit, nitidiorque, at uel in ijsdem frigidioribus factis obscurus, nihilque uisum commouens: Eunuchis, inquit, quod altero natiui caloris fomite priuati snnt sanguis non amplius floridus, non scilicet in florum more, nec fulgens, nitensque amplius; sed obscurus. & atra, inquit, bilis superassata splendorem assumit: lucidus scilicet calor quibus copiosiorem sese robustioremque indit, lucet in ijs, splēdetque magis. Non simul porrò fœdari, obscurarique caloris faciem, sed bene interdum impuratam nihil fere minus splendidam, minusque lucidam fieri, & solis, & flammarum declarat lux. illa enim uapores, ut dictum est, permeans & hæc crassioribus facta in rebus, nihil quidem, quod uidere queas, minus splendida, at punicea, flauaque fit. sunt uero & colorum qui eorum, qui dicti sunt, intermedij uideri possunt, & longe ij quidem plurimi, nihilque à se ipsis minus, quàm à proximis differentes. quoniam uero non spacijs quibusdam, & ueluti saltu, uel calor imminuitur, uel crassities in teuuitatem agitur:

Flammæ.

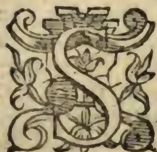
Gal. li. 1. de semine. ca. 15.

agitur: ſed per cõtinuũ,& ueluti fluxu caloris robur,facieſq;, & materiæ,cui is indit, diſpoſitio immutatᷓ,caloris itidẽ immutatio ueluti fluxu fiat oportet.Itaq; æque proximi ꝗ ſunt colores æque à ſe ipſis diuerſi,& æque ſimiles ſint oportet.albedo nimirũ haudquaquã indiuiſibilis, & veluti in pũcto poſita eſt,quo emẽſo in rubedinem agatur, ſed bene ampla & quę bene imminuta,impurataque, alba tamen ſpectetur,alba omnino quæ ſunt,non æque alba ſunt omnia: nec vnus omnino color eſt albus, nec quiduis fœdatus in puniceum,puniceuſque in flauum tranſit. ſed ſinguli longe plurimi ſuut, & albus qui puniceo proximus eſt,ac contiguus,puro integroque ab albo magis:quàm à proximo differt puniceo, quod dictũ omnino eſt. ita ſumma albedo in nigredinem agitur, ueluti & ſummus calor in frigus, & craſsities ſummam in tenuitatem,non ſaltu nimirum nihil colores,qui in medio ſunt attingens,ſed per continuum, & ueluti fluxu & intermedijs omnino coloribus colorata omnibus,ut colorum differentiæ innumeræ propemodum fiant,plures certe quam,quæ caloris,materiæque diſpoſitionum ſunt: ſi quidem calor quiuis cuiuis indi poteſt materiæ, minimeque,ut dictum eſt, eadem in materiæ diſpoſitione, qui induntur colores, æque omnes in ea fœdantur. Itaque idem omnino omnium fit color,idq; modo à ſe ipſo differens, quod robuſtior alius, ſplendidiorque, alius uero languidior, obſcuriorque.ſed alius omnino robuſti,languidioris alius, tot porro modis albedo dum in nigredinem agitur,cum immutetur,eius differentias omnes intueri per obſcurum, & quod ut nobis quidem uidetur, homini tentandum non ſit.nos certe veluti gradibus quibuſdam eius amplitudinem diſtinxiſſe, uel ſi adeo ampli ſint ſinguli, vt alijs multis diſtingui queant, contenti erimus: nam & colorum reliquorum quiuis horum quiſpiam paululum quid obſcurior, duriorue factus, uel ex horum quibuſdam ſibi ipſis immiſtis compoſitus uideri poteſt. ſatiſque in his, ut exiſtimo quid ſit color,& quomodo,quę ſpectatur colorum diuerſitas,immutatioque fiat, quæ omnino ad colorum cognitionem ſpectant omnia intueri licet. Itaque quod reliquum eſt, quæ de coloribus, eorumque generatione Ariſtoteles, ſiue is eius auditor Theophraſtus, qui Ariſtoteles ipſe uideri poteſt tradidit,explicemus, examinemuſque.

Aer,

Aer, aqua, & terra alba; ignis uero, & sol flauum. niger color reliquis elementis ab igne combustis: colores reliqui ex horum commistione fieri Aristoteli videntur. Cap. VIII.

Auctor de coloribus. ca. I.

IMPLICES, inquit Aristoteles, colores sunt, qui elementa, puta ignem aerem, aquam, & terram consequuntur. Aer enim, & aqua per se sunt natura alba: Ignis autem, & sol flaui: " Terra vero natura alba est; sed propter tin- " cturam multicolor apparet. quod in cinere " manifestum est. nam exusto colore, qui tincturam, faciebat, " albus euadit: non tamen omni ex parte, quod fumo, qui niger " est, tingitur. niger autem color consequitur elementa, cum in " se inuicem immutantur. tum multis interiectis, nigrum, in- " quit, colorem fieri contingit, cum aer & aqua ab igne combu " runtur. quare omnia ambusta nigrescunt, veluti ligna, & car- " bones igne extincto. simplices colores tot, talesque sunt. reli- " qui vero ex horum temperamento, & maioris minorisque ra- " tione gignuntur.

Eo l. c. 2.

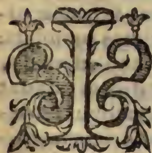
" *Nec flauus color simplex, nec sol, atque ignis flaui, nec terra alba Aristoteli videri debuit. Cap. IX.*

ECTE quidem colores, qui primis insunt corporibus, primi videntur Aristoteli, & rectè ad colorum cõstitutionem solis, eiusque lucis opera uti videtur; atque neque sol, neque ignis flaui, nec flauus omnino color simplex videri debuit, cum vel Aristoteli ipsi, & sol, & ignis albi uisi sint, vbi per purum ille aerem, hic vero in benè exuperata conspicitur re. & flauus manifestè albi, nigriq; medius est. Terræ certè colorẽ inquirenti Aristoteli nõ in cinere inspiciendus erat, qui vel è crassissima ligni parte, esto & quæ terræ similis, cognataque sit confectus, quam longissimè tamen à terra dimouendus est. Igniqùe proximus ponendus, cuius nimirum uiribus donatus uidetur: vt aqua per eum percolata declarat, quam nõ colorem

lorem modo, sed calorẽ etiã flammeum assumit, & pro dulci longè sit amarissima: sed in terra & profunda omnino, & quæ nihil à sole passa, sit immutataue indagandus. Et nigerrimus in ea dubio procul conspectus foret, quin vel non talis inesse visus, talis omnino indẽdus ei erat. si quidem & ipse simplex, veluti & albus simplici omnino & ipse corpori indẽdus erat. Terræ itaque necessario, quæ nimirum sola, nec alba, nec flaua visa foret, & quæ natura vtraque contraria, aeri uisa, contrario itidem coloranda erat colore; Itaque nigro, neq; enim dubium esse Aristoteli poterat, quin & colores à primis quatuor qualitatibus manarent, à quibus & elementa & entia reliqua omnia, omnesque eorum cõditiones ipsi in primis Aristoteli constitui visæ sunt. At uel nusquam illum inspicienti vel nulla indaganti ratione, ex imis omnino terræ latebris eruendus Aristoteli erat, qui & esse illum conspiciat, & ex eius albi, flauique commistione reliquos cõstituat. E simplicibus certè albis corporibus flaui ignis actione nusquam educendus; quæ enim in similaria præsertim agunt, si non in propriã ea naturam propriamque agunt in speciem, in mediam certè agunt. Alba itaque quæ sunt elementa ab igne flauo passa, vel flauum, vel colorem assumant, qui albi, flauique medius sit, quam longisimè igitur ab nigro dimotum, ac dissidentem. Itaque quæ ab igne passa non flauum, nec flaui albique medium, sed nigrum assumunt colorem, eius eum entis propriũ declarant, cui proximiora ab igne facta sunt, terræ nimirum; neque enim uel aer, uel aqua ab igne soleq; nigrescere apparent, sed quæ ex illis & terra composita Aristoteli uidentur. ibique tantum omnia, vbi aere & aqua eductis sola reliqua facta est terra.

Nigrum colorem humidi copia fieri Aristoteli interdum uisum fuisse. Cap. X.

N eo tum etiam incusandus Aristoteles uideri potest, quod quæ comburuntur, quæ videlicet humiditate omni spoliantur, vel albissima si sint, nigra ea fieri omnia intuitus cum foret; propterea que nigrum colorem humidi defectu fieri cum statuisset, quia quędam albiora fieri aspiceret, quæ sicciora facta esse videri poterant,

terant, priore sententia improbata, nigrum humidi excessu fieri decernit, perpetuò videlicet & color, & effectus alius quilibet eidem omnino agenti assignandus est omnis, contrarijs certè nullis vnquam. Et quod semel rectè perspectum est, atq; statutum, in dubium id certè nunquam reuocandum; sed perpetuo firmum, stabileque, & certum manere debet: manifestè igitur quædam ob humidi defectum nigrescere intuitis, uel si in quibusdam is lateat, quæ nigrescũt omnia ob humidi defectum nigrescere statuendum omnino est, & diu is multũque inquisitus dubio procul in omnibus tandem manifestus fiat. Et vel in ijs, quæ humidi excessu nigra fieri Aristoteli visa sunt, manifestus, ut opinor, fiat. Errant, inquit, qui existimant nigra omnia fieri propterea quod ipsorum alimentum à calido comburatur: non nulla enim animalium statim ab initio fiunt nigra, ut canes; & capræ, & boues, atque omnino quorumcunque pili, & cutes initio alimentum habent: procedente autem ætate, minus: & puerorum omnium capita initio rufa, propter alimenti paucitatem, atque id manifestum est. nam capilli imbecilles sunt, & rari eâdemque ob causam. Præterea etiam primum breues omnibus pueris proueniunt: uerum progrediente ætate nigrescunt: rursum ijs coloratis, propter affluentis alimentis copiam. simili modo & circa pubem & barbam, cum primum cœperint pubescere, & lanuginem emittere, hæ quoque fiũt initio rufæ propter humiditatis paucitatem, quę in ipsis deficcetur. ubi uero plusculum alimenti ad locum defertur, rursus nigrescunt. Pili autem in corpore plurimo tempore rufi perdurant propter alimenti inopiam. quoniam quo tempore augetur, & hos similiter nigrescere contingit, quemadmodum, & pubis, & capitis pilos. propterea autem id est, nam quæcunque prolixos habent pilos, at plurimum quà parte corpori proximi sunt, nigriores sunt; circa summa vero flauiores, ut sunt ouium, equorum, & hominum; propterea quod ijs paucissimum alimentum ad hæc loca deferatur, & exarescat celeriter: fiunt & pennæ nigrarum auium, quæ propè corpus sunt, nigriores omnibus: quæ uero in summis partibus sunt, flauiores. eodem modo, & quæ circa collum sunt, & omnino quæ modicum capiunt alimentum. maxime autem perspicitur in animalibus subiugalibus, omnium enim pili albi fiunt. locis enim nequeuntibus similiter nutrimentum attrahere propter calidi imbecillitatem,

[Margin notes: "Lib. de colorib. c. 6." beside "fiat. Et vel in ijs…"; "Paulo supra." beside "tio rufa…"]

litatem humidum celeriter exarescens, fit album. & quæ sunt circa tempora maximè omnium canescũt, & summam circa infirma & laborantia loca.

Colorem nigrum humidi copia fieri, album vero eius defectu perperam Aristoteli visum fuisse.

Cap. X I.

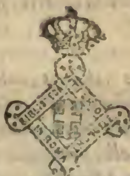
ON quidem propterea album colorem humidi inopia, nigrum uero eius copia fieri Aristoteli existimandum fuit; quod animaliũ non nulla enascentia nigra sunt, procedente uero ętate alba fiunt: uere enim Animalium omnium corpora humidiora in ortu sunt, & verò assidue ficciora fiũt omnia. At animalium pili in uteris maternis enati, ab uterorum calore exiccari, nigriq; fieri potuere: eorum ritu qui à sole, igneque nigrescunt, quę propterea nigriora fiunt, quod ab exuperante illorum calore humiditate omni spoliantur. At inde, vt uidetur, nigrum humidi copia fieri colligenti Aristoteli, quod animalia in orru humi diora sunt, nequaquã puerorum capilli, & iuniorum pubes ini tio rufæ ob alimenti, humidique inquã, postea uero ob eius copiam nigriores fieri uideri debuere; neq; enim hominum corpora in ortu ficciora, & postea humidiora: canum uerò ouiumque, & bouum initio humidiora, & postea ficciora fiũt, sed omnium prorsus initio humidiora, progressu uero ficcio ra fiunt; & uel Aristoteli ipsi puerorum capita ob nimiam hu miditatem grauari, nec coalescere, nec caluariæ opinio ossa confirmari posse vidẽtur. albi itaque rufique, & molles pue rorum pili, quod è capite enascuntur longe humidissimo, & quæ assiduè ex eis elabitur tenuitas ab assiduè in eos influen te reficitur, & tandiu albi, rufique, & molles durant, quã diu & corpora humida permanent; minuti porrò, fragilesque, quod corpulentiores, ut fiant capilli, satis opus habent, & per manentibus poris. qui in mollissima, humidissimaque cute, & statim tenuitate elapsa in se ipsam decidente fieri non possunt. Itaque pueri fęminęque, & qui omnino humido sunt corpore, pilis, ut plurimum carent; nec barba, aut pubes fit, ni si partibus paulo ficcioribus factis. & propterea itidem bre-

ues,fragilesque, quod è fluore facti sunt haud quaquã crasso, uiscosoque,qualis promptissimè concrescat,nullaque unquã sui portione in tenuitatem acta,elapsaque in benè corpulentam, beneque longam concrescunt rem.sed è bene liquido tenuique, qualis longè ęgerrime concrescat, & promptissime uniuersis in summam tenuitatem conflctur. Itaque in breuẽ, fragilemque concrescat rem. Iuniorum contra crassiores, nigriores, robustiores, longiores, spissioresque; quod in aridiore iam facto corpore frequentes. Latique pori,& fluor à robustiore calore uiscosus iam factus est,& qui in illius modi cõcrescat capillis. Eandem ob causam barba pubesque initio quidem rufę, & assiduè nigriores fiunt, si quidem è bene adhuc molli, humidaque cute, & quę assiduę siccior fiat & arridior,exoriuntur. Auiuũ preterea ceruices, subiugaliumq; partes animalium, quę à sella atterantur, haudquaquam ob alimenti humidiq; inopiam albiores uideri possunt; neq; enim vel mollissimas,humidissimasq; illas esse, nel in has assiduè attritu calefactas, adapertasq; plurimum influere humorem dubitare licet.prolixi itidem pili, & nigrarum auium pennę, quæ corpori proximiores sunt,& nigriores,in extremis uero partibus albiores fiunt; non quod alimentum modicũ, modicusque humor ad extremas deferatur, quo abundent proximiores corpori; sed quod calor itidem his multo quam extremis inest robustior,& qui inexistentem humiditatem in summam agat tenuitatem,eamque educat omnem : non scilicet ea alba fiant, in quæ multa influit humiditas, si à robustiorè calore in summam agatur tenuitatem, eaq; elabatur omnis, sed ea modo,quibus humiditas multa, & non is inest calor, qui in uapores illam agat. & hac ratione uel Aristotelis testimonio animalium uarij coloris pili, sub uentre albi fiunt,& ubi attritu sellæ ulcera iumentis, eueniunt, si solidentur albus oritur pilus,natiuo,scilicet proprioque partis calore debilitato,& plurimum affluentẽ humorem euaporare impotẽte: at si quid apponatur,quod calorem adiuuandi,discutiendique,& humidum euaporandi vim habeat,pilis reliquis unicolores fiant.& circa tempora,& omnino circa,laborantia,& infirma loca pili omnium primi canescunt ; non quod modicus humor,nam temporalis musculus omnium humidissimus : sed quod humiditas ubique adest multa, & quam imminutus & languens calor euaporare minime queat. & quæ

Aristo-

Aristotelis testimonio frigoribus sæuientibus alba fiunt animalia; propterea omnino alba fiunt, quod proprius eorum calor ab externo robustiore reiectus frigore inexistentem humiditatem haud quaquam in eam agit tenuitatem, in qua elabi queat.& si quàm in talem agit, nihil eam euehit tamen, haudquaquam libens exiliens, ut uel quę nigrum colerem humidi copia fieri Aristoteli persuasere, ea maximè humidi illum inopia fieri manifestent.

F I N I S.

INDEX CAPITVM LIBRI

De Coloribus.

FINIS.

